Міністерство освіти і науки України
Національний центр «Мала академія наук України»
ІІ етап Всеукраїнської учнівської олімпіади
з української мови та літератури
2025/2026 навчальний рік

8 клас

Українська мова

І. Лінгвістична робітня (21 бал).
1. Поясніть відмінність між наведеними паронімами (2 бали).
Адресат – адресант.

2. Доберіть український відповідник до іншомовного слова (5 балів).
Інтелект
Ефективний
Дистанція
Шеф
Бібліотека

3. Доберіть 4 фразеологізми до лексеми *"байдикувати"* (4 бали).

4. Запишіть речення, виправляючи помилки (10 балів).
Кожний літературний персонаж має свої індивідуальні риси.
Гуманізм і людяність – самі найголовніші риси героїв цього романа.
Підводячи підсумки, доходимо до висновку, що дієслова мають два види.
Кидалися в очі квіти, які вражали барвистістю веселкових барв.
У п'ятидесяті роки двадцятого століття наступила ера антибіотиків.

ІІ. Мовознавчий бліц. Тести (5 балів).
Виберіть один правильний варіант (за кожну правильну відповідь – 1 бал).

1. У якому рядку всі словосполучення відповідають нормам української мови:
а) приймати участь, правильна відповідь, втілювати в життя, на протязі року;
б) мова йдеться, невстигаючий учень, аркуш паперу, узагальнювати питання;
в) любий із нас, у тебе багате уявлення, на наступний день, на тій стороні;
г) колишній учень, краєвид із вікна, загальний вигляд, виконавець завдання.

2. У якому рядку є помилки у формі родового відмінка іменників чоловічого роду ІІ відміни:
а) супутника, коридора, пасажира, сміху;
б) компаса, відмінка, вівторка, смутку;
в) меду, борщу, бузку, дуба;
г) гаража, стрибка, бюлетеня, щебету.

3. У якому рядку речення з дієприслівниковим зворотом побудовано неправильно:
а) Вислухавши учня, вчитель дав йому кілька слушних порад.
б) Переїхавши до міста, у нього почалися проблеми зі здоров'ям.
в) Прочитавши синового листа, мати відразу заспокоїлася.
г) Оглядаючи хворого, лікар розпитував його про харчові звички.

4. У якому рядку неправильно поєднано числівник з іменником:
а) з першим вересня, півтора дня, три професори, троє учнів;
б) двоє ножиць, шостий кілометр, вісьмох апельсинів;
в) чотири учителя, другого класу, шести кілограмам, три сини;
г) шестеро студентів, троє поросят, обидва курсанти, другий поверх, одною дівчиною.

5. У якому рядку допущено помилки у відмінкових формах імен і по батькові:
а) Ользі Іллівні, Федора Петровича, Іллею Пилиповичем, Таїсією В'ячеславівною;
б) Іриною Прокопівною, Вікторові Анатолійовичу, Василем Олеговичем, Іванові Івановичу;
в) Михайлові Гнатовичу, Степанові Лукичу, Якову Федотовичу, Олексію Олександровичу;
г) Мирослава Валерієвича, Михайла Васильовича, Оксану Сергіївну, Максимові Віталійовичу.

III. Синтаксичний ринг (12 балів).
Виконайте синтаксичний розбір речення (підкресліть члени речення, дайте загальну характеристику), надпишіть частини мови.

Мавка йде до калини, швидко ламає на ній червоні китиці ягід, звиває собі віночок, розпускає собі коси, квітчається вінком і схиляється перед Лісовиком… (Леся Українка).

IV. Критичний вимір (12 балів).

Для досягнення успіху у веденні блогів називають багато чинників: харизматичність блогера чи блогерки, новизна й оригінальність поширюваної інформації, висока якість мультимедійних матеріалів, а також змістовні характеристики. А як щодо мовної вправности? Щоби слово запалювало й надихало, воно має бути перш за все грамотним. Тож подбайте про компетентне українське блогерство та запропонуйте 4 конструктивні коментарі-поради для блогерів щодо дотримання грамотности.

Українська література

V. Творче завдання. Напишіть твір-роздум (обсяг: 1–1,5 сторінки) на запропоновану тему. Наведіть 2 приклади із творів, які ви вивчали, зазначте автора та назву (24 бали).

Чому важливо зберігати людяність?

VI. Робота з текстом.

***Прочитайте байку Григорія Сковороди «Два цінні камінці: Адамантій і Смарагд» зі збірки «Байки Харківські» та виконайте завдання* (8 балів).**

Високої цінности Смарагд, перебуваючи при королівському дворі у славі, пише до свого друга Адамантія таке:

Любий друже!

Шкодую, що не дбаєш про свою честь похований у попелі живеш. Твої обдарування мені відомі. Вони гідні чесного та високого місця. А тепер ти подібний на засвічений світильник, під землею захований. Для чого наше сяйво, якщо воно не приносить подиву та веселості народному оку? Сього тобі бажаючи, залишаюся

друг твій Смар...

Найдорожчий друже!

(відповідає Алмаз)

Наше з помітного місця сяйво живить народне марнославство. Нехай споглядають блискучі небеса, не нас. Ми слабкий небес список. А ціна наша, або честь, завжди при нас і всередині нас. Гранувальники не дають нам, а відкривають у нас її. Вона помітним місцем і людською хвалою не примножується, а зневагою, забуттям і ганьбою не применшується. У сих думках лишаюся

друг твій Адам.

Сила

Ціна і честь – одне й те саме. Їх хто не має в собі, приймаючи брехливе свідоцтво зовні, той прибирає вигляд фальшивого Алмаза та підробленої монети. Хибно в народі кажуть так: «Зробили Абрама чесним чоловіком». А слід було би мовити так: «Засвідчено перед народом Абрамову честь». Освіченість, або віра Божа, милосердя, великодушність, справедливість, постійність, цнотливість... От ціна наша та честь! Старовинне прислів'я: дурний шукає місця, а розумного й у кутку видно.

1. ***Визначте тему та ідею байки.***
2. ***Розкрийте алегоричність образів Адамантія та Смарагда.***

VII. Теорія літератури. Подайте визначення термінів (6 балів).

1. Ліричний герой – це…
2. Повість – це…

VIII. Літературознавча робітня. Проаналізуйте поезію за схемою (12 балів).

Рід літератури	
Жанр	
Вид лірики	
Ліричний герой	
Художні засоби	
Віршовий розмір	
Римування	

Моя осінь

Шепоче дощ про тебе у траві,
Ріку читає сірими очима.
Ідуть з роботи землі степові,
Лежить гора з сосною за плечима.

Сухе намокло небо і стебло,
У зайченят ростуть веселі зуби,
І кавуняче зернятко стекло
Червоною краплиною на губи.

Подовшали тривоги і листи,
Ліси на глину, на пісок опали.
Лиш ти одна, мені одна лиш ти
Мій палиш сон і душу мою палиш.

Микола Вінграновський

Усього: 100 балів

Українська мова

Відповіді до завдань

8 клас

І. Лінгвістична робітня (21 бал)
1. Поясніть відмінність між наведеними паронімами (2 бали)
Адресат – адресант.

Адресат *– одержувач, той, кому пишуть, кому адресоване повідомлення.*

Адресант *– відправник, той, хто пише, надсилає повідомлення тощо.*

2. Доберіть український відповідник до іншомовного слова (5 балів)
Інтелект – розум
Ефективний – дійовий/дієвий/плідний/результативний/продуктивний
Дистанція – відстань
Шеф – керівник/начальник
Бібліотека – книгозбірня

3. Доберіть 4 фразеологізми до лексеми *“байдикувати”* (4 бали)
Бити байдики
Ловити гав
Сидіти склавши руки
Лежні справляти
(інші за значенням)

4. Запишіть речення, виправляючи помилки (10 балів)
*Кожний літературний персонаж має свої індивідуальні риси. – К**ожен** літературний персонаж має **індивідуальні** риси.*

*Гуманізм і людяність – самі найголовніші риси героїв цього романа. **Гуманізм/людяність** – **найголовніша** риса героїв цього роману.*

*Підводячи підсумки, доходимо до висновку, що дієслова мають два види. – **Підбиваючи** підсумки, **доходимо висновку/робимо висновок**, що дієслова мають два види.*

*Кидалися в очі квіти, які вражали барвистістю веселкових барв. – **Упадали** в очі квіти, які вражали **розмаїттям** веселкових барв.*

*У п’ятидесяті роки двадцятого століття наступила ера антибіотиків. – У **п’ятдесяті** роки двадцятого століття **настала** ера антибіотиків.*

ІІ. Мовознавчий бліц. Тести (5 балів)
Виберіть один правильний варіант (за кожну правильну відповідь – 1 бал)

1. У якому рядку всі словосполучення відповідають нормам української мови
г) колишній учень, краєвид із вікна, загальний вигляд, виконавець завдання

2. У якому рядку є помилки у формі родового відмінка іменників чоловічого роду ІІ відміни
а) супутника, коридора, пасажира, сміху

3. У якому рядку речення з дієприслівниковим зворотом побудоване неправильно
б) Переїхавши до міста, у нього почалися проблеми зі здоров'ям.

4. У якому рядку неправильно поєднано числівник з іменником
в) чотири учителя, другого класу, шести кілограмам, три сини

5. У якому рядку допущено помилки у відмінкових формах імен і по батькові
г) Мирослава Валерієвича, Михайла Васильовича, Оксану Сергіївну, Максимові Віталійовичу

ІІІ. Синтаксичний ринг (12 балів)
Виконайте синтаксичний розбір речення (підкресліть члени речення, дайте загальну характеристику), надпишіть частини мови.

Мавка (іменник, підмет) йде (дієслово, присудок) до (прийменник) калини (іменник, додаток/обставина), швидко (прислівник, обставина) ламає (дієслово, присудок) на (прийменник) ній (займенник, додаток) червоні (прикметник, означення) китиці (іменник, додаток) ягід (іменник, означення), звиває (дієслово, присудок) собі (займенник, додаток) віночок (іменник, додаток), розпускає (дієслово, присудок) собі (займенник, додаток) коси (іменник, додаток), квітчається (дієслово, присудок) вінком (іменник, додаток) і (сполучник) склоняється (дієслово, присудок) перед (прийменник) Лісовиком (іменник, додаток) … (Леся Українка).

Речення просте, ускладнене. Речення розповідне, неокличне, двоскладне, повне, поширене. Граматичну основу утворює іменник (*Мавка*) з дієсловами (*йде, ламає, звиває, розпускає, квітчається і склоняється*).

Речення ускладнене однорідними присудками. Інтонація перелічувальна. Коми ставимо між однорідними членами речення. Між 5 і 6 однорідним присудком кому не ставимо, тому що вони з'єднані неповторюваним сполучником ***і.***

Критерії оцінювання завдань

8 клас

Українська мова

І. Лінгвістична робітня (21 бал)

1. Поясніть відмінність між наведеними паронімами (2 бали)

За правильне пояснення кожного слова зараховувати 1 бал. За частково правильне пояснення – 0,5 бала. За неправильне пояснення – 0 балів.

2. Доберіть українські відповідники до іншомовних слів (5 балів)

Правильним уважати будь-який синонімічний відповідник (якщо утворює синонімічний ряд, то один із можливих синонімів). Один правильно встановлений відповідник – 1 бал.

3. Доберіть 4 фразеологізми до лексеми *“тяжко працювати”* (4 бали)

Один правильно дібраний фразеологізм – 1 бал.

4. Запишіть речення, виправляючи помилки (10 балів)

У кожному реченні приховано по дві лексичні/граматичні помилки. Правильно виправлені дві помилки в реченні – 2 бали. Виправлена тільки одна помилка – 1 бал. Помилки не виправлені – 0 балів.

ІІ. Мовознавчий бліц. Тести (5 балів)

Виберіть один правильний варіант (за кожну правильну відповідь – 1 бал)

Кожна правильна відповідь у тестах – 1 бал.

ІІІ. Синтаксичний ринг (12 балів)

Виконайте повний синтаксичний розбір речення (підкресліть члени речення, дайте загальну характеристику), надпишіть частини мови.

Правильно названі всі частини мови – 4 бали.
Правильно підкреслені всі члени речення – 4 бали.
Загальна характеристика – 4 бали.

За допущені помилки у визначенні членів речення, частин мови чи в характеристиці знімати по 0,5 бала.

ІV. Критичний вимір (12 балів)

Кожну пораду оцінюємо 3 балами. Даємо по 1 балу за дотримання таких вимог:

1) Порада сформульована без орфографічних та пунктуаційних помилок.
2) Порада змістовна, без загальних фраз-кліше, як-от "бути грамотним", указує на конкретну мовну проблему та метод її вирішення, стосується актуальних мовних питань у галузі блогерства (сленг, росіянізми, орфографія, візуальне оформлення тексту тощо).

3) Порада креативна, відповідає щоразу новому, іншому мовному питанню порівняно з попередніми порадами (якщо, наприклад, перша порада про лексику, то друга – про граматику, третя – про стилістику, четверта – про орфоепію тощо).

Усього 50 балів

Українська література

V. Творче завдання. Напишіть твір-роздум (обсяг: 1–1,5 сторінки) на запропоновану тему. Наведіть 2 приклади із творів, які ви вивчали, зазначте автора та назву (24 бали).

Чому важливо зберігати людяність?

Критерії оцінювання творчого завдання

Бали	**Рівні навчальних досягнень учнів**	**Мовне оформлення**		**Змістові помилки**
		орфографічні пунктуаційні помилки	лексичні, граматичні стилістичні	
Початковий рівень				
1.	Побудованому учнем/ученицею тексту бракує зв'язності й цілісності, урізноманітнення потребує лексичне та граматичне оформлення роботи	**15-16 і більше**	**13 і більше**	*Окремі речення*
2.	Побудоване учнем/ученицею висловлювання характеризується фрагментарністю, думки викладаються на елементарному рівні; потребує збагачення й урізноманітнення лексика і граматична будова мовлення	**13-14**	**12**	*Окремі фрагменти*
3.	Учневі/учениці слід працювати над виробленням умінь послідовніше й чіткіше викладати власні думки, дотримуватися змістової та стилістичної єдності висловлювання, потребує збагачення та урізноманітнення лексика й граматична будова висловлювання	**11-12**	**11**	Менше ½ нормия
Середній рівень				
4.	Висловлювання учня/учениці за обсягом складає дещо більше половини від норми і характеризується певною завершеністю, зв'язністю; розкриття теми має бути повнішим, ґрунтовнішим і послідовнішим; чіткіше мають розрізнюватися основна та другорядна інформація; потребує урізноманітнення добір слів,	**9-10**	**9**	7

	більше має використовуватися авторська лексика			
5.	За обсягом робота учня/учениці наближається до норми, загалом є завершеною, тему значною мірою розкрито, проте вона потребує глибшого висвітлення, має бути увиразнена основна думка, посилена єдність стилю, мовне оформлення різноманітнішим	**7-8**	**8**	6
6.	За обсягом висловлювання учня/учениці сягає норми, його тема розкривається, виклад загалом зв'язний, але учневі ще слід працювати над умінням самостійно формулювати судження, належно їх аргументувати, точніше добирати слова й синтаксичні конструкції	**5-6**	**7**	5
Достатній рівень				
7.	Учень/учениця самостійно створює достатньо повний, зв'язний, з елементами самостійних суджень текст, вдало добирає лексичі засоби, але ще має вдосконалювати вміння чітко висвітлювати тему, послідовно її викладати, належно аргументувати основну думку	**4**	**6**	4
8.	Учень/учениця самостійно будує достатньо повне, осмислене висловлювання, загалом ґрунтовно висвітлює тему, добирає переконливі аргументи на їх користь, проте ще має працювати над урізноманітненням словника, граматичного та стилістичного оформлення роботи	**3**	**5**	3
9.	Учень/учениця самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; вдало добирає лексичні засоби, проте ще має працювати над умінням виразно висловлювати власну позицію і належно її аргументувати	**1+1 (негруба)**	**4**	2
Високий рівень				

10.	Учень/учениця самостійно будує послідовний, повний текст, ураховує комунікативне завдання, висловлює власну думку, певним чином аргументує різні погляди на проблему, робота відзначається багатством словника, граматичною правильністю, дотриманням стильової єдності й виразності тексту	**1**	**3**	**1**
11.	Учень/учениця самостійно будує послідовний, повний текст, ураховує комунікативне завдання; аргументовано, чітко висловлює власну думку, зіставляє її з думками інших, уміє пов'язати обговорюваний предмет із власним життєвим досвідом, добирає переконливі докази для обґрунтування тієї чи іншої позиції з огляду на необхідність розв'язувати певні життєві проблеми; робота відзначається багатством словника, точністю слововживання, стилістичною єдністю, граматичною різноманітністю	**1 (негруба)**	**2**	**-**
12.	Учень/учениця самостійно створює яскраве, оригінальне за думкою та оформленням висловлювання відповідно до мовленнєвої ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; аналізує різні погляди на той самий предмет, добирає переконливі аргументи на користь тієї чи іншої позиції, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних життєвих проблем; робота відзначається багатством слововживання, граматичною правильністю та різноманітністю, стилістичною довершеністю	-	**1**	**-**

Мовне оформлення перевірки письмових робіт

За письмове мовлення виставляють одну оцінку: на основі підрахунку допущених недоліків за зміст і помилок за мовне оформлення, ураховуючи їх співвідношення.

Оцінюючи письмові роботи (перекази/перекази із творчим завданням, твори, есе), ураховують наявність:

1)орфографічних та пунктуаційних помилок, які підраховуються сумарно, без диференціації (перша позиція);
2) лексичних, граматичних і стилістичних помилок (друга позиція).
Зверніть увагу! Остаточна оцінка за творче завдання є сумарною оцінкою за зміст та наявність лексичних, граматичних, стилістичних та орфографічних, пунктуаційних помилок.
Наприклад,

З – 4: 7 балів
МО – 4 – 5: 8 балів
7+8= 15 балів

Це означає, що учнівська робота має чотири змістові помилки (за зміст – 7 балів) і дев'ять помилок у мовному оформленні: чотири орфографічні та пунктуаційні (сумарно) помилки, п'ять лексичних, граматичних і стилістичних (сумарно) помилок (за мовне оформлення – 8 балів).Сума цих балів і є загальною оцінкою за роботу.

VI. Робота з текстом.

Прочитайте байку Григорія Сковороди «Два цінні камінці: Адамантій і Смарагд» зі збірки «Байки Харківські» та виконайте завдання (8 балів).

Високої цінності Смарагд, перебуваючи при королівському дворі у славі, пише до свого друга Адамантія таке:

Любий друже!

Шкодую, що не дбаєш про свою честь похований у попелі живеш. Твої обдарування мені відомі. Вони гідні чесного та високого місця. А тепер ти подібний на засвічений світильник, під землею захований. Для чого наше сяйво, якщо воно не приносить подиву та веселості народному оку? Сього тобі бажаючи, залишаюся

друг твій Смар...

Найдорожчий друже!
(відповідає Алмаз)

Наше з помітного місця сяйво живить народне марнославство. Нехай споглядають блискучі небеса, не нас. Ми слабкий небес список. А ціна наша, або честь, завжди при нас і всередині нас. Гранувальники не дають нам, а відкривають у нас її. Вона помітним місцем і людською хвалою не примножується, а зневагою, забуттям і ганьбою не применшується. У сих думках лишаюся

друг твій Адам.

Сила

Ціна і честь – одне й те саме. Їх хто не має в собі, приймаючи брехливе свідоцтво зовні, той прибирає вигляд фальшивого Алмаза та підробленої монети. Хибно в народі кажуть так: «Зробили Абрама чесним чоловіком». А слід було би мовити так: «Засвідчено перед народом Абрамову честь». Освіченість, або віра Божа, милосердя, великодушність, справедливість, постійність, цнотливість... От ціна наша та честь! Старовинне прислів'я дурний шукає місця, а розумного й у кутку видно.

1. Визначте тему та ідею байки *(4 бали).*

Тема: Справжня цінність і честь людини та їхнє джерело.

Ідея: Честь не залежить від слави чи становища, вона ґрунтується на внутрішніх чеснотах.

2. Розкрийте алегоричність образів Адамантія та Смарагда *(4 бали).*

Адамантій – внутрішня духовна цінність, незалежність від зовнішнього.

Смарагд – прагнення до слави, зовнішнього блиску, марнославство.

VII. Теорія літератури. Подайте визначення термінів (6 балів).

1. Ліричний герой – друге ліричне «Я» поета; умовне літературознавче поняття, яким позначається коло ліричних творів певного автора, форма втілення його осяянь, думок, переживань. Водночас ліричний герой не ототожнюється з поетом, з його душевним станом, він живе своїм життям у новій художній дійсності. Між ними існує естетична єдність, певний естетичний ідеал, виражений у тексті віршованих творів. Ліричний герой водночас концентрує в собі естетичний досвід певного покоління, нації, людства **(3 бали)**.

2. Повість – епічний прозовий твір (рідше віршований), який характеризується однолінійним сюжетом, а за широкого охоплення життєвих явищ і глибиною їх розкриття посідає проміжне місце між романом та оповіданням. Крім обсягу, повість різниться від оповідання розгорнутішим сюжетом, більшою кількістю другорядних персонажів, повнотою та глибиною їх характеристикою, наявністю описів. Розмежування повісті та роману менш виразне. Схожі вони за предметом зображення (життєві будні чи вагомі історичні події), засобами зображення, розкриттям характерів. Однак повість охоплює менше коло проблем, коротший період життя героїв. Якщо в романі акцент робиться на розгортанні сюжету й розширенні кола проблем, то в повісті сюжет більш статичний: акцентується на глибшому аналізі одного чи кількох конфліктів, на описах. Як і в романі та оповіданні, вагому роль у повісті відіграє постать автора або розповідача. **(3 бали)**

VIII. Літературознавча робітня. Проаналізуйте поезію за схемою (12 балів).

Шановні колеги, зверніть увагу, відповіді орієнтовні!

Моя осінь. Микола Вінграновський

Рід літератури (2 бали)	Лірика
Жанр (2 бали)	Ліричний вірш
Вид лірики (2 бали)	Інтимна лірика з елементами пейзажної (поєднання особистих почуттів із картиною природи).
Ліричний герой (2 бали)	Людина, яка переживає осінь як символ зрілості, тривоги, любові; її думки й почуття тісно переплетені з природними образами.
Художні засоби (2 бали)	– **Метафори**: «Шепоче дощ про тебе», «Ріку читає сірими очима». – **Епітети**: «сухе намокло небо», «веселі зуби». – **Порівняння**: «як кавуняче зернятко». – **Уособлення**: «Ідуть з роботи землі степові». – **Анафора**: повтор «Лиш ти одна…». – **Звукова організація**: алітерація «ш», «с» створює мелодійність.
Віршовий розмір (1 бал)	Чотиристопний ямб (переважно).
Римування (1 бал)	Перехресне (АВАВ).